

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ
кафедра отоларингології

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

в.о. директора Навчально-наукового інституту
безперервної підготовки лікарів
д.мед.н., професор Юрій СУХІН

_____ 202__ р.

**НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ТА ПРОГРАМА ЦИКЛУ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЗА ФАХОМ
«ОТОЛАРИНГОЛОГІЯ»**

(форма навчання – очно-заочна з елементами дистанційної освіти)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Складник освіти: післядипломна освіта, спеціалізація

Спеціальність: Отоларингологія

Контингент слухачів: лікарі-хірурги, лікарі дитячі отоларингологи, лікарі-отоларингологи, які мають перерву в практичній діяльності, більш 3 років

Лекції – 50 годин (дистанційно)

Семінари – 126 годин (дистанційно)

Практичні заняття – 288 години (очно)

Іспит – 4 години (у т.ч. комп'ютерний контроль рівня знань – 2 години)

Всього – 468 годин

Тривалість навчання – 3 місяці

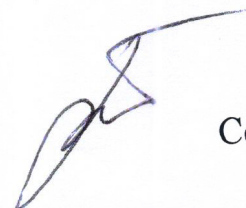
Робоча навчальна програма складена на підставі типового навчального плану та уніфікованої робочої програми циклу спеціалізації за фахом «Отоларингологія» співробітниками кафедри оториноларингології ОНМедУ.

Розробники:

- зав. кафедри професор Пухлік С.М.
- доцент Богданов К.Г.
- асистент Колесніченко В.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри отоларингології ОНМедУ
Протокол № 1 від «28» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри отоларингології
професор

Сергій ПУХЛІК

Схвалено предметною цикловою методичною комісією Навчально-наукового інституту безперервної підготовки лікарів ОНМедУ
Протокол № 4 від «03» вересня 2024 р.

Голова предметної циклової методичної комісії
Навчально-наукового інституту
безперервної підготовки лікарів ОНМедУ

Сусанна ТИХОНОВА

Робоча програма переглянута та затверджена на засіданні кафедри отоларингології ОНМедУ

Протокол № 1 від « 26 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри отоларингології
професор

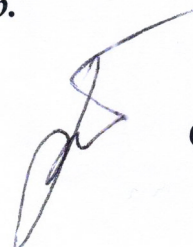

Сергій ПУХЛІК

Робоча програма переглянута та затверджена на засіданні кафедри отоларингології ОНМедУ

Протокол № _____ від « _____ » _____ 202 _____ р.

Завідувач кафедри отоларингології
професор

Сергій ПУХЛІК

ВСТУП

Навчальна програма призначена для підготовки лікарів - спеціалістів за фахом «Отоларингологія» і є нормативним документом, в якому визначається зміст навчання на циклі спеціалізації, встановлюються вимоги до обсягу та рівня професійної підготовки фахівця.

Мета циклу спеціалізації – перепідготовка лікарів-спеціалітів хірургічного профілю, відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики лікаря-спеціаліста зі спеціальності «Отоларингологія», лікарів дитячих отоларингологів, лікарів отоларингологів, які мають перерву в практичній діяльності, більш 3 років

Також метою циклу спеціалізації з отоларингології є ознайомлення з основними досягненнями, насамперед, організації ЛОР-допомоги населенню України, питань діагностики та сучасних методів лікування захворювань ЛОР-органів, набуття необхідних для практики навичок та знань з невідкладної допомоги, основ клінічної фармакології.

Зміст програми охоплює весь обсяг теоретичних знань, умінь і практичних навичок, необхідних лікарю-спеціалісту отоларингологу для самостійної роботи з надання кваліфікованої допомоги хворим.

Для виконання даної програми в процесі навчання передбачена очно-заочна форма навчання з елементами дистанційної освіти. Лекції проводяться дистанційно, семінарські заняття також дистанційно, в режимі науково-практичних конференцій. З найбільш актуальних тем програми лікарі готують реферати, які обговорюються на семінарах. На практичних заняттях лікарі під керівництвом викладача опановують практичні навички з оториноларингології та суміжних дисциплін.

За бажанням курсантів може бути спланована позааудиторна самостійна робота слухачів, яка не включається в навчальний план. Самостійна позааудиторна робота слухача над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах кафедри, клініці. У необхідних випадках ця робота проводиться відповідно до заздалегідь складеного графіка, що гарантує можливість індивідуального доступу курсанта до необхідних дидактичних засобів.

Для виявлення рівня знань і навичок слухачів після кожного розділу проводиться проміжний контроль, за комп'ютерною тестовою програмою або інший вид контролю за рахунок годин, передбачених на семінарські заняття. Для заключного іспиту використовують атестаційну комп'ютерну тестову програму, затверджену Міністерством охорони здоров'я України та в ході реалізації програми передбачається заключний контроль рівня знань в формі іспиту (співбесіди), перелік питань, що виносяться на іспит додається.

Лікарі, які закінчили навчання на циклі спеціалізації, підлягають атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з присвоєнням звання лікаря - спеціаліста за фахом «Отоларингологія».

Результат и навчання на циклі спеціалізації за фахом «Отоларингологія»

Лікар-оториноларинголог повинен знати:

1. Загальні знання:

- основи законодавства про охорону здоров'я та основні директивні документи, якими керується оториноларингологічна служба у своїй діяльності;
- організаційну структуру оториноларингологічної служби, організацію роботи швидкої та невідкладної допомоги при ЛОР-захворюваннях;
- проведення аналізу основних показників діяльності ЛОР-відділення;
- правові питання діяльності лікаря отоларинголога;
- питання організації ЛОР-допомоги в екстремальних умовах (епідемії, землетруси, потопи);
- принципи санітарно-просвітньої роботи.

2. Спеціальні знання:

- топографічну і клінічну анатомію верхніх дихальних шляхів і вуха у віковому аспекті;
- фізіологію ЛОР-органів; взаємний зв'язок функціональних систем організму і рівні їх регуляції;
- клінічні і функціональні методи дослідження в отоларингології;
- причини виникнення патологічних процесів верхніх дихальних шляхів і вуха; механізм їх розвитку і клінічні прояви у віковому аспекті;
- клінічну симптоматику, діагностику і лікування основних захворювань носа і приносових пазух, зовнішнього, середнього і внутрішнього вуха, глотки, гортані, трахеї і стравоходу, їх профілактику у віковому аспекті;
- принципи надання невідкладної допомоги при ургентній ЛОР-патології;
- клінічну симптоматику граничних станів в оториноларингології;
- принципи підготовки хворих до операції і ведення в післяопераційному періоді;
- питання асептики;
- засоби і методи знеболювання при оториноларингологічних операціях;
- основи фармакотерапії в оториноларингології, показання і протипоказання до санаторно-курортного лікування ЛОР-хворих;
- дієтотерапія при ЛОР-захворюваннях;
- обладнання операційних, хірургічних інструментарій, який використовується при різних операціях на ЛОР-органах;
- основи експертизи тимчасової і постійної непрацездатності.

Лікар-оториноларинголог повинен вміти:

- отримати інформацію про захворювання, виявити загальні і специфічні ознаки захворювання, особливо у випадках, що потребують невідкладної допомоги, або інтенсивної терапії;
- оцінити важкість стану, прийняти необхідні міри для виведення хворого з цього стану, встановити об'єм і послідовність реанімаційних заходів, надати необхідну термінову допомогу при анафілактичному шоку, гострій кровотечі, гострій серцевій і дихальній недостатності, гострих інтоксикаціях;
- визначити необхідність і об'єм спеціальних методів дослідження (лабораторних, рентгенологічних, функціональних та інш.), інтерпретувати їх результати;

- провести диференційну діагностику захворювань ЛОР-органів, обґрунтувати клінічний діагноз, план обстеження хворого, показання та протипоказання до операції;
- обґрунтувати план лікування хворих з патологією ЛОР-органів;
- обґрунтувати найбільш доцільний план операції при даній патології, виконати її в необхідному об'ємі;
- розробити схему післяопераційного ведення хворого, профілактику післяопераційних ускладнень;
- проводити диспансеризацію населення і оцінювати її ефективність;
- скласти звіт про свою роботу, дати її аналіз;
- пальпацію, перкусію носа і приносових порожнин;
- передню риноскопію;
- середню риноскопію;
- задню риноскопію;
- читати рентгенограми, томограми, МРТ, КТ ЛОР-органів;
- дослідити дихальну і нюхову функції носа, взяти мазки із ЛОР-органів;
- провести пункцію верхньощелепної порожнини;
- трепанацію лобної пазухи;
- дослідити носоглотку ендоскопом;
- провести пальцьове дослідження носоглотки;
- провести орофарингоскопію;
- провести дослідження смакової функції;
- дослідити піднебінні мигдалики;
- дослідити гортаноглотку;
- провести пальпацію гортані, трахеї та граничних областей;
- непряму ларингоскопію;
- мікроларингоскопію;
- стробоскопію;
- пальпацію і перкусію сосковидного відростка;
- отоскопію;
- отомікроскопію;
- зондове обстеження перфорації над барабанної порожнини;
- дослідити прохідність слухової труби;
- провести акуметрію;
- розшифрувати тональну і надпорогову аудіограму;
- тимпанограму, данні акустичного рефлексу;
- оцінити спонтанні вестибулярні розлади;
- обстежити вестибулярний апарат (обертальна, калорична, пресорна, отолітова проби);
- аналізувати ністагм;
- проводити координаційні проби;
- провести ішемізацію слизової оболонки носа;
- промивання порожнини носа та приносових пазух методом переміщення лікувальних розчинів;
- хемокаустичну нижніх носових раковин;
- гальванокаустичну нижніх носових раковин;

- ультразвукову дезінтеграцію нижніх носових раковин;
- кріодеструкцію нижніх носових раковин;
- вазотомію нижніх носових раковин;
- промивання лакун піднебінних мигдаликів;
- видалити стороннє тіло з носа, глотки, зовнішнього слухового ходу;
- інфільтративну анестезію при операціях верхніх дихальних шляхів і вуха;
- видалити шляхом вимивання сірчаний корок;
- провести аплікаційну анестезію носа, глотки, гортані і вуха;
- ендоларингеальне вливання лікувальних розчинів;
- видалити стороннє тіло з гортані і гортаноглотки;
- виконати пункцію та розтин гематоми і абсцесу переділки носа, гематоми вушної раковини, паратонзиллярного і парафарингіального абсцесів;
- тимпанопункцію;
- транстимпанальне введення лікувальних розчинів;
- продування слухових труб по Політцеру;
- катетеризацію слухової труби з введенням лікувальних розчинів у слухову трубу;
- провести пневмомасаж барабанних перетинок;
- парамеатальну блокаду;
- зупинку носової кровотечі;
- задню і передню тампонаду носа;
- редресацію носа;
- репозицію кісткових відламків носа;
- зупинити кровотечу з глотки;
- зупинити кровотечу з вуха;
- біопсію ЛОР-органів;
- розтин абсцесу переділки носа;
- розтин заглоткового абсцесу;
- розтин паратонзиллярного абсцесу;
- розтин гематоми і абсцесу вушної раковини;
- обробку і зашивання ран;
- поліпотомію носа і видалення хоанального поліпа;
- нижню і середню конхотомію;
- операції на перегородці носа;
- гайморотомію;
- видалити фіброму гортані;
- аденотомію;
- тонзилотомію;
- тонзилектомію;
- конікотомію;
- трахеостомію;
- венесекцію, венепункцію;
- внутрішньо серцеве введення ліків;
- штучне дихання "рот в рот";
- визначення групи крові, скритого гемолізу донорської крові і сумісності крові донора і реципієнта;
- трансфузію крові і лікувальних розчинів;

- десмургію в оториноларингології;
- оформити амбулаторну картку хворого;
- оформити історію хвороби.

Перелік практичних навичкою та оперативних втручань

№ з/п	Назва та кількість	Ступінь оволодіння
1	Зібрати анамнез і оцінити скарги, анамнестичні дані при захворюваннях ЛОР-органів	+++
2	Провести загальне обстеження хворих	+++
3	Провести спеціальне обстеження ЛОР-органів у хворого	+++
	а) передню риноскопію	+++
	б) середню риноскопію	+++
	в) задню риноскопію	+++
	г) фарингоскопію	+++
	д) непрямую ларингоскопію	+++
	е) отоскопію	+++
	Провести отомікроскопію	+++
	Виконати промивання аттика	+++
4	Визначити барофункцію слухової труби	+++
5	Провести катетеризацію слухової труби	+++
6	Взяти мазки з ЛОР-органів	+++
7	Визначити дихальну функцію носа	+++
8	Провести ольфактометрію	+++
9	Провести біопсію при пухлинах вуха, носа, глотки, гортані	+++
10	Вимивання сірчаного корка	+++
11	Усунути поліп і грануляції з вуха	++
12	Тимпанопункція	++
13	Парацентез і тимпанотомія	+++
14	Шунтування барабанної порожнини	+
15	Антростома	+
16	Перев'язка хворих після антростоми	+++
17	Перев'язка хворих після загально порожнинної операції на вусі	++
18	Передня і задня тампонада носа	+++
19	Пункція верхньощелепної порожнини і введення дренажної трубки	+++
20	Електрокаустика нижніх носових раковин	+++
21	Кріодеструкція нижніх носових раковин	++
22	Поліпотомія носа	+++
23	Лікування гематоми переділки носа, отгематоми	+++
24	Розтин абсцесу переділки носа	+++
25	Конхотомія	+++
26	Етмоїдотомія	++
27	Підслизова резекція переділки носа	++
28	Трепанопункція лобної порожнини	++
29	Гайморотомія	++
30	Редресація носа	+++
31	Аденотомія	+++
32	Промивання лакун піднебінних мигдаликів	+++
33	Тонзилотомія	++

34	Тонзилектомія	+++
35	Розтин паратонзиллярного абсцесу, заглоткового абсцесу	++
36	Видалення сторонніх тіл із носа, глотки, зовнішнього слухового ходу	+++
37	Видалення папілом і фібром гортані	++
38	Конікотомія	+++
39	Трахеостомія	+++
40	Бужування стравоходу (профілактичне)	++

Примітка: "+" - ознайомлений; "++" - засвоїв; "+++" - оволодів

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
підготовки лікарів за спеціальністю «Отоларингологія»

Тривалість навчання – 3 місяці (312 годин)

Контингент слухачів: лікарі-хірурги, лікарі дитячі отоларингологи, лікарі - отоларингологи, які мають перерву в практичній діяльності, більш 3 років

Код	Назва курсу	Л	С	П	Разом
01	Історія розвитку оториноларингології	2	-	-	2
02	Організація ЛОР - допомоги на Україні	-	4	4	8
03	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження ЛОР-органів	8	4	8	20
04	Захворювання вуха	14	26	58	98
05	Захворювання носа і приносових пазух	6	18	42	66
06	Захворювання глотки	6	16	38	60
07	Захворювання гортані, трахеї, бронхів, стравоходу	6	14	36	56
08	Специфічні захворювання ЛОР – органів (інфекційні гранульоми)	2	2	6	10
09	Пухлини ЛОР – органів	2	8	24	34
10	Профпатологія в оториноларингології	-	2	4	6
11	Травми, сторонні тіла та невідкладна допомога в оториноларингології	2	14	24	40
12	Основи пластичної та відновної хірургії в оториноларингології	-	4	8	12
13	Основи аудіології та сурдології	-	6	14	20
14	Отоневрологія	-	4	10	14
15	Фоніатрія	2	4	10	16
	ВСЬОГО	50	126	288	464
	Комп'ютерний контроль				2
	Іспит				2
	РАЗОМ	468			

ПЕРЕЛІК ЛЕКЦІЙ

№	назва лекції	год	обладнання
1	Загальні відомості з оториноларингології, її визначення та зміст. Історія оториноларингології, її сучасний стан. Організація ЛОР-допомоги населенню.	2	мультимедійне забезпечення
2	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження вуха. Основи аудіології.	2	мультимедійне забезпечення
3	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження носа та приносових пазух.	2	мультимедійне забезпечення
4	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження глотки.	2	мультимедійне забезпечення
5	Клінічна анатомія , фізіологія та методи дослідження гортані, трахеї, стравоходу.	2	мультимедійне забезпечення
6	Хвороби зовнішнього вуха. Травми , опіки і відмороження вушної раковини. Отомікози.	2	мультимедійне забезпечення
7	Гострий середній отит. Особливості перебігу у віковому аспекті. Отоанtrit. Клініка, діагностика, лікування.	2	мультимедійне забезпечення
8	Мастоїдит, його форми. Клініка, діагностика, методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
9	Хронічний гнійний середній отит. Методи консервативного і хірургічного лікування.	2	мультимедійне забезпечення
10	Лабіринтит. Клініка, діагностика, методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
11	Отогенні внутрішньочерепні ускладнення.	2	мультимедійне забезпечення
12	Негнійна патологія вуха. Клініка, діагностика, методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
13	Нейросенсорна приглуховатість та глухота. Скринінг новонароджених. Кохлеарна імплантація.	2	мультимедійне забезпечення
14	Гострі та хронічні хвороби носа. Клініка, діагностика, методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
15	Гострі та хронічні хвороби пазух носа. Клініка, діагностика, методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
16	Риногенні та орбітальні внутрішньочерепні ускладнення.	2	мультимедійне забезпечення
17	Алергічні риніти. Клініка, діагностика, методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
18	Гострі хвороби горла та їх ускладнення. Клініка, діагностика, методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
19	Хронічний тонзиліт та його значення в клініці внутрішніх хвороб.	2	мультимедійне

	Гіпертрофія лімфаденоїдного апарату глотки. Кріохірургія в оториноларингології.		забезпечення
20	Гострі та хронічні хвороби гортані, трахеї. Клініка, діагностика, методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
21	Стенози дихальних шляхів та стравоходу. Причини, клініка, методи невідкладної допомоги. Конікотомія і трахеотомія.	2	мультимедійне забезпечення
22	Голос та мова в житті людини. Професійний голос та його порушення. Дефекти мови.	2	мультимедійне забезпечення
23	Інфекційні гранульоми ВДШ і вуха: туберкульоз, склерома, сифіліс.	2	мультимедійне забезпечення
24	Пухлини ЛОР – органів. Класифікація, клініка, методи діагностики та лікування.	2	мультимедійне забезпечення
25	Травми, кровотечі, сторонні тіла ЛОР – органів. Клініка, діагностика, невідкладна допомога в оториноларингології.	2	мультимедійне забезпечення
ВСЬОГО		50	

ПЕРЕЛІК СЕМІНАРІВ

№	тема заняття	год	обладнання
1	Організація ЛОР – допомоги населенню в поліклініці.	2	мультимедійне забезпечення
2	Організація роботи ЛОР – відділення. Санітарна статистика і медична документація.	2	мультимедійне забезпечення
3	Клінічна анатомія і фізіологія ЛОР-органів.	2	мультимедійне забезпечення
4	Методи дослідження ЛОР-органів	2	мультимедійне забезпечення
5	Захворювання зовнішнього вуха.	2	мультимедійне забезпечення
6	Отомікози. Клініка, діагностика, лікування.	2	мультимедійне забезпечення
7	Запальні захворювання середнього вуха. Гострий середній отит.	2	мультимедійне забезпечення
8	Гострий середній отит. Тимпанопункція та парацентез. Методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
9	Мастоїдит, нетипові форми. Клініка, діагностика, лікування.	2	мультимедійне забезпечення
10	Отоанtrit. Клініка, діагностика, лікування.	2	мультимедійне забезпечення
11	Хронічний гнійний середній отит. Клініка, діагностика, загальні принципи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
12	Хронічний гнійний мезотимпаніт. Хронічний гнійний епітимпаніт. Холеастома.	2	мультимедійне забезпечення
13	Хронічний гнійний середній отит. Хірургічні методи лікування хворих на ХГСО.	2	мультимедійне забезпечення

14	Захворювання внутрішнього вуха. Клініка, діагностика, лікування.	2	мультимедійне забезпечення
15	Хвороба Мен'єра. Методи лікування гострої вестибулярної дисфункції.	2	мультимедійне забезпечення
16	Негнійні захворювання вуха. Отосклероз.	2	мультимедійне забезпечення
17	Нейросенсорна приглуховатість та глухота. Кохлеарна імплантація.	2	мультимедійне забезпечення
18	Захворювання зовнішнього носа	2	мультимедійне забезпечення
19	Гострі захворювання носа та приносових пазух	2	мультимедійне забезпечення
20	Хронічні захворювання носа та приносових пазух	2	мультимедійне забезпечення
21	Алергічні захворювання носа та навколоносових пазух. Алергічні риніти і риносинусопатії.	2	мультимедійне забезпечення
22	Грибкові хвороби носа та навколоносових пазух.	2	мультимедійне забезпечення
23	Риногенні орбітальні ускладнення.	2	мультимедійне забезпечення
24	Риногенні внутрішньочерепні ускладнення.	2	мультимедійне забезпечення
25	Мікроендоскопічні методи хірургічних втручань в порожнину носа і навколоносових пазух.	2	мультимедійне забезпечення
26	Гематома, абсцес переділки носа	2	мультимедійне забезпечення
27	Гострі та хронічні захворювання глотки. Клініка, діагностика, методи лікування	2	мультимедійне забезпечення
28	Гіпертрофія піднебних мигдаликів. Гіпертрофія носоглоткового мигдалика.	2	мультимедійне забезпечення
29	Аденоїдит, аденоїдні розрощення. Консервативні та хірургічні методи лікування. Показання до аденотомії.	2	мультимедійне забезпечення
30	Гострий тонзиліт. Клініка, діагностика, лікування.	2	мультимедійне забезпечення
31	Ускладнення гострого тонзиліту: паратонзиліт, паратонзиллярний абсцес, тонзилогенний сепсис.	2	мультимедійне забезпечення
32	Хронічний тонзиліт. Класифікація. Місцеві ознаки, види декомпенсації. Методи консервативного і хірургічного лікування	2	мультимедійне забезпечення
33	Абсцеси глотки, тканин шії, їх походження: заглотковий, парафарингеальний, медіастеніт.	2	мультимедійне забезпечення
34	Діфтерія глотки. Сучасні нормативні документи по ранньому виявленню діфтерії.	2	мультимедійне забезпечення
35	Гострі та хронічні захворювання гортані. Клініка, діагностика, лікування	2	мультимедійне забезпечення
36	Гострий стенозуючий ларинготрахеобронхіт у дітей. Клініка, діагностика, лікування.	2	мультимедійне забезпечення
37	Гострий стенозуючий ларинготрахеобронхіт у дітей. Клініка,	2	мультимедійне

	діагностика, лікування. Методи інтенсивної терапії.		забезпечення
38	Флегмонозний ларингіт. Епіглотит. Хондроперихондрит гортані.	2	мультимедійне забезпечення
39	Стеноз гортані: визначення поняття, причини розвітку, стадії стенозу, принципи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
40	Конікотомія, трахеотомія при стенозах гортані. Інтубація та трахеостомія, її можливі ускладнення.	2	мультимедійне забезпечення
41	Опіки та рубцеві стенози стравоходу. Клініка, діагностика, лікування	2	мультимедійне забезпечення
42	Інфекційні гранульоми. Клініка, діагностика, диф.діагностика, лікування	2	мультимедійне забезпечення
43	Доброякісні пухлини ВДШ та вуха. Клініка, діагностика, методи лікування	2	мультимедійне забезпечення
44	Злоякісні пухлини ВДШ та вуха. Клініка, діагностика, методи лікування	2	мультимедійне забезпечення
45	Хіміотерапевтичні методи лікування пухлин ЛОР-органів	2	мультимедійне забезпечення
46	Променева терапія в лікуванні пухлин ЛОР-органів	2	мультимедійне забезпечення
47	Травми носа та приносових пазух. Перелом кісток носа, їх репозиція і редресація.	2	мультимедійне забезпечення
48	Травми вуха. Лікарська тактика. Баротравма. Акутравма. Зупинка кровотечі з вуха.	2	мультимедійне забезпечення
49	Травми гортані, рани шиї. Показання до трахеотомії при травмах глотки і гортані.	2	мультимедійне забезпечення
50	Носові кровотечі. Причини, методи зупинки.	2	мультимедійне забезпечення
51	Кровотечі із глотки, гортані, трахеї, бронхів, трахеостоми. Методи зупинки.	2	мультимедійне забезпечення
52	Сторонні тіла вуха, носа, глотки, гортані, трахеї, бронхів, стравоходу. Методи усунення.	2	мультимедійне забезпечення
53	Опіки стравоходу. Невідкладна допомога при хімічних опіках стравоходу.	2	мультимедійне забезпечення
54	Профпатологія, професійний відбір та експертиза в оториноларингології. Професійні захворювання ВДШ.	2	мультимедійне забезпечення
55	Методи дослідження слухової функції. Психоакустичні методи дослідження. Дослідження слуху шепітною і розмовною мовою. Камертональні дослідження.	2	мультимедійне забезпечення
56	Суб'єктивна аудіометрія. Тональна порогова та надпорогова аудіометрія.	2	мультимедійне забезпечення
57	Динамічна тимпанометрія. Слухові викликані потенціали. Імпедансна аудіометрія.	2	мультимедійне забезпечення
58	Загальні питання отоневрології. Методика отоневрологічного обстеження хворих.	2	мультимедійне забезпечення
59	Неврінома VIII пари ЧМН. Класифікація, клініка, діагностика, методи лікування	2	мультимедійне забезпечення

60	Професійні хвороби органу слуху та рівноваги. Клініка, діагностика, методи лікування.	2	мультимедійне забезпечення
61	Голосовий апарат і голосоутворююча система. Методи дослідження.	2	мультимедійне забезпечення
62	Захворювання голосового апарату. Методи лікування пацієнтів з розладами голосу.	2	мультимедійне забезпечення
63	Принципи застосування антибактеріальних препаратів при гострих та хронічних захворюваннях ЛОР – органів. Ускладнення і методи їх попередження.	2	мультимедійне забезпечення
ВСЬОГО		126	

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	тема заняття	год
1	Робота в поліклініці. Ознайомлення з організацією оториноларингологічної допомоги населенню.	2
2	Робота в ЛОР – відділенні. Організація роботи оториноларингологічного відділення.	2
3	Інструментальні та лабораторні методи дослідження вестибулярного і кохлеарного апарату.	2
4	Інструментальні та лабораторні методи дослідження носа та приносових порожнин.	2
5	Інструментальні та лабораторні методи дослідження глотки, гортані, трехеї, стравоходу	2
6	Захворювання зовнішнього вуха: сірчаний корок, фурункул зовнішнього вуха. Опики та відмороження вуха.	2
7	Отомікоз. Клініка, діагностика, лікування	2
8	Гострий середній отит. Тимпанопункція та парацентез.	2
9	Гострий середній отит. Мірінготомія. Катетеризація вуха. Курація хворих.	2
10	Мастоїдит. Антропункція. Антромастоїдотомія. Робота в операційній.	2
11	Хронічний гнійний середній отит. Етіологія, патогенез, патоморфологія, класифікація.	
12	Атипові форми мастоїдиту. Клініка, діагностика, методи лікування	2
13	Хронічний гнійний середній отит. Клініка, діагностика, консервативні методи лікування	2
14	Секреторний отит. Клініка, діагностика, лікування. Методи шунтування барабанної порожнини.	
15	Адгезивний отит. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, методи лікування.	
16	Хронічний гнійний середній отит. Етіологія, патогенез, патоморфологія, класифікація.	2
17	Хронічний гнійний тубо – тимпанальний середній отит. Клініка, діагностика, консервативне лікування.	2
18	Хронічний гнійний епітимпано – антральний середній отит. Клініка, діагностика, консервативне лікування.	2
19	Хронічний гнійний середній отит. Сануючі операції на середньому вусі. Робота в	2

	операційний.	
20	ХГСО. Методи трепанації скроневої кістки. Робота в операційній.	2
21	Радикальна операція на середньому вусі. Робота в операційній.	2
22	ХГСО. Тимпанопластика. Робота в операційній.	2
23	ХГСО. Тимпанопластика. Робота в операційній.	2
24	Методи пластики шкіри зовнішнього слухового проходу.	2
25	Післяопераційне ведення хворих на ХГСО.	2
26	Отогенні внутрішньочерепні ускладнення. Класифікація, етіологія, патогенез, шляхи проникнення інфекції в порожнину черепа. Консервативні методи лікування хворих з ОВУ.	2
27	Отогенні внутрішньочерепні ускладнення. Менінгіт. Абсцеси мозку та мозочка. Принципи хірургічного лікування. Робота в операційній.	2
28	Хірургічні методи лікування отогенних внутрішньочерепних ускладнень	2
29	Хвороби внутрішнього вуха. Клініка, діагностика, методи лікування	2
30	Хвороба Мен'єра. Етіологія, патогенез, діагностика, методи лікування	2
31	Отосклероз. Класифікація, клініка, діагностика, методи лікування.	2
32	Робота в операційній. Хірургічне лікування хворих на отосклероз.	2
33	Тимпаносклероз. Клініка, діагностика, методи лікування.	2
34	Сенсоневральна приглухуватість: етіологія, патогенез, патологоанатомічні зміни. Клінічна картина сенсоневральної приглухуватості. Діагностика, лікування.	2
35	Аномалії розвитку та набуті дефекти носа. Клініка, діагностика, лікування.	2
36	Захворювання зовнішнього носа. Клініка, діагностика, лікування.	2
37	Гострий риніт. Клініка, діагностика, методи лікування. Гострий риніт у немовлят.	2
38	Алергічний риносинусит. Клініка, діагностика, методи лікування.	
39	Оцінка проб з алергенами. Прик-тести, імунотермістометрія. Принципи СІТ	2
40	Гострі запальні хвороби приносових пазух. Етіологія, патогенез.	2
41	Гострий верхньощелепний синусит. Клініка, діагностика, методи лікування. Техніка пункції верхньощелепної порожнини.	2
42	Гострий фронтит. Клініка, діагностика, методи лікування. Техніка трепанопункції фронтального синусу.	2
43	Гострий етмоїдит. Клініка, діагностика, методи лікування. Гострий етмоїдит у дітей. Особливості перебігу та лікування.	2
44	Гострий сфеноїдит. Клініка, діагностика, методи лікування. Ендоскопічна техніка операційного втручання.	2
45	Хронічні синусити. Клініка, діагностика, методи лікування. Ендоскопічна техніка операційного втручання.	2
46	Мікотичні ураження порожнини носа та навколоносових пазух: клініка, діагностика, методи лікування.	2
47	Риногенні орбітальні ускладнення. Клініка, діагностика, методи лікування.	2
48	Риногенні внутрішньочерепні ускладнення. Клініка, діагностика, методи лікування	2
49	Методи хірургічного лікування деформацій зовнішнього носа.	2
50	Методи хірургічного лікування хворих на викривлення переділочки носа.	2
51	Гострі запальні захворювання глотки, гострий фарингіт. Клініка, діагностика,	2

	методи лікування.	
52	Хронічний фарингіт: клініка, діагностика, лікування.	2
53	Аденоїдит. Клініка, діагностика, методи консервативного і хірургічного лікування.	2
54	Гіпертрофія носоглоткового і піднебінних мигдаликів. Клініка, діагностика, методи лікування.	2
55	Гострий тонзиліт. Клініка, діагностика, лікування.	2
56	Паратонзиллярний, парафарингеальний, заглотковий абсцес. Клініка, діагностика, методи оперативного лікування.	2
57	Ускладнення абсцесів глотки: медіастеніт, сепсис. Клініка, діагностика, лікування.	2
58	Хронічний тонзиліт: клініка, діагностика, місцеві ознаки, види декомпенсації. Класифікація хронічного тонзиліту.	2
59	Хронічний тонзиліт. Консервативні та хірургічні методи лікування.	2
60	Хірургічне лікування хворих на хронічний тонзиліт. Методи підготовки до тонзилектомії.	2
61	Робота в операційній. Заглотковий абсцес.	2
62	Робота в операційній. Парафарингеальний абсцес.	2
63	Гіпертрофія піднебінних мигдаликів, носоглоткового мигдалика. Хірургічні методи лікування.	2
64	Робота в ЛОР – відділенні. Аденотомія. Показання. Техніка виконання.	2
65	Діагностика та лікування хворих на фарингомікоз.	2
66	Робота в поліклініці. Діагностика хронічного тонзиліту. Методи лікування. Диспансеризація.	2
67	Тонзилогенний сепсис. Методи діагностики та лікування. Курація хворих.	2
68	Діагностика, диф. діагностика, клініка дифтерії глотки. Методи лікування.	2
69	Гострий ларингіт. Гострий катаральний ларингіт. Клініка, діагностика, лікування. Розбір хворих.	2
70	Гортанна ангіна. Клініка, діагностика, лікування.	2
71	Підскладочний ларингіт (ложный круп), флегмонозний ларингіт. Клініка, діагностика, лікування. Курація хворих.	2
72	Епіглотит. Клініка, діагностика, лікування.	2
73	Хондроперихондрит гортані. Клініка, діагностика, лікування. Курація хворих.	2
74	Робота в дитячому відділенні. Гострий стенозуючий ларинготрахеобронхіт у дітей. Клініка, діагностика, лікування. Інтенсивна терапія.	2
75	Хронічний ларингіт. Клініка, діагностика, методи лікування.	2
76	Гострий стеноз гортані і трахеї. Клініка, діагностика, невідкладна допомога.	2
77	Робота в операційній. Техніка виконання конікотомії.	2
78	Робота в операційній. Техніка виконання трахеотомії.	2
79	Хронічний стеноз гортані і трахеї. Клініка, діагностика, лікування.	2
80	Лікарська тактика при гострих та хронічних стенозах гортані і трахеї.	2
81	Алергічний набряк гортані. Причини, клініка, діагностика, лікування. Клінічний розбір хворих.	2
82	Функціональні розлади гортані. Нервові захворювання апарату гортані, рухові	2

	розлади.	
83	Робота в інфекційній відділенні. Діфтерія глотки і гортані. Методи діагностики та лікування.	2
84	Засвоєння техніки мікроларингоскопії.	2
85	Специфічні захворювання ЛОР – органів. Інфекційні гранульоми. Діагностика, лікування.	2
86	Гранульоматоз Вегенера. Клінічний розбір хворих.	2
87	Туберкульоз верхніх дихальних шляхів і вуха. Клініка, діагностика, лікування. Клінічний розбір хворих.	2
88	Ураження ЛОР – органів при ВІЛ – інфекції	2
89	Пухлини ВДШ та вуха. Клініка, діагностика, консервативні методи лікування	2
90	Юнацька ангіофіброма основи черепа. Клінічний розбір хворих з пухлинами глотки.	2
91	Робота в перев'язочній: біопсія пухлин ВДШ і вуха	2
92	Рентгено-, КТ, ЯМР – діагностика пухлин ВДШ і вуха.	2
93	Хірургічні методи лікування доброякісних пухлин ВДШ і вуха.	2
94	Злоякісні пухлини ВДШ і вуха	2
95	Оперативні методи лікування доброякісних і злоякісних пухлин носа і приносових пазух.	2
96	Злоякісні пухлини глотки. Клініка, діагностика. Курація хворих.	2
97	Серединні і бічні кісти та нориці шиї. Клінічний розбір хворих.	2
98	Доброякісні пухлини гортані. Клініка, діагностика, курація хворих.	2
99	Консервативні методи лікування доброякісних пухлин ВДШ і вуха.	2
100	Робота в операційній. Видалення папілом і фібром глотки і гортані.	
101	Робота в операційній. Видалення папілом і фібром глотки і гортані.	
102	Рак гортані: стадії захворювання, клініка, діагностика, в т.ч. принципи ранньої діагностики.	2
103	Робота в операційній. Хірургічне лікування раку гортані.	2
104	Робота в операційній. Реконструктивні операції на гортані.	2
105	Післяопераційне ведення хворих на рак гортані.	2
106	Променева терапія хворих на злоякісні пухлини ВДШ і вуха.	2
107	Хіміотерапія хворих на злоякісні пухлини ВДШ і вуха.	2
108	Травми носа і приносових порожнин. Діагностичні методи, лікувальна тактика. Перелом кісток носа, їх репозиція і редресація	2
109	Хірургічне лікування при переломах стінок приносових порожнин. Робота в операційній.	2
110	Травми вуха. Лікарська тактика при травмах вушної раковини. Зупинка кровотечі з вуха.	2
111	Травма вуха. Лікарська тактика при переломах скроневої кістки. Баротравма, акутравма.	2
112	Травми глотки, гортані. Показання до трахеотомії. Техніка виконання	2
113	Рани шиї, проникаючі в просвіт глотки, гортані, стравоходу. Лікарська тактика.	2
114	Носові кровотечі. Методи зупинки. Передня та задня тампонада носа. Показання до перев'язки магістральних судин.	2

115	Загальна гемостатична терапія при носових кровотечах. Електрокоагуляція, кріодеструкція.	2
116	Кровотечі із глотки, гортані, трахеї, бронхів, стравоходу, трахеостоми. Клініка, діагностика, діф. діагностика, лікарська тактика, методи зупинки.	2
117	Кровотечі із глотки, гортані, трахеї, стравоходу, трахеостоми, бронхів. Клініка, діагностика, діф. діагностика, лікарська тактика, методи зупинки.	2
118	Сторонні тіла вуха, носа, глотки. Методи усунення сторонніх тіл.	2
119	Сторонні тіла вуха, носа, глотки. Методи усунення сторонніх тіл.	2
120	Сторонні тіла стравоходу. Езофагоскопія та її ускладнення. Прилади для проведення езофагоскопії.	2
121	Сторонні тіла ВДШ. Ларинготрахеобронхоскопія і фіброbronхоскопія. Засвоєння техніки виконання.	2
122	Невідкладна допомога при опіках стравоходу.	2
123	Рубцеві стенози стравоходу. Лікарська тактика. Клінічний розбір хворих	2
124	Профілактичне бужування стравоходу. Робота в маніпуляційній.	2
125	Робота в маніпуляційній. Застосування бужа – дилататора при стенозах стравоходу.	2
126	Робота в сурдологічному кабінеті. Загальні та спеціальні методи дослідження слухової функції.	2
127	Робота в сурдокабінеті. Методи дослідження слухової функції у хворих на ХГСО.	2
128	Робота в сурдологічному кабінеті. Методи дослідження слуху у хворих на кохлеоневрит	2
129	Робота в сурдологічному кабінеті. Відбір хворих для кохлеоімплантації.	2
130	Методи дослідження голосового апарату. Методи лікування пацієнтів з розладами голосу. Профілактика порушень голосоутворення.	2
131	Порушення голосу при захворюваннях носа, приносових порожнин і глотки. Порушення голосу при хворобах бронхолегеневої, ендокринної системи. Методи лікування.	2
132	Окремі питання отоневрології: черепно – мозкова травма, судинні ураження головного мозку, неврінома VIII пари нервів, невропатія лицевого нерва.	2
133	Робота в операційній. Пластична хірургія дефектів вухної раковини.	2
134	Робота в операційній. Септопластика.	2
135	Робота в операційній. Реконструктивна та відновна хірургія гортані	2
136	Робота в операційній. Реконструктивна та відновна хірургія трахеї та шийного відділу глотки.	2
137	Післяопераційне ведення хворих після реконструктивно – відновних операцій на ЛОР – органах.	2
138	Експертиза тимчасової непрецедатності в оториноларингології. Принципи виявлення агравації і симуляції. Робота в поліклініці.	2
139	Особливості хірургічної обробки ран ЛОР-органів та межових ділянок. Робота в перев'язочній.	2
140	Відпрацювання техніки видалення сторонніх тіл з носа, глотки, зовнішнього слухового ходу.	2
141	Робота в реанімаційном відділенні: невідкладна допомога хворим із загрозливими станами.	2

142	Робота в реанімаційному відділенні: невідкладна допомога хворим із загрозливими станами.	
143	Проведення апікаційної анестезії носа, глотки, гортані, вуха.	2
144	Принципи застосування антибактеріальних препаратів при гострих та хронічних захворюваннях ЛОР-органів. Ускладнення антибактеріальної терапії та методи їх попередження.	2
	Всього	288

Матеріально-технічні умови реалізації програми – навчальні аудиторії для проведення лекційних, семінарських та практичних занять, мультимедійне обладнання, навчальні і мультимедійні програми (фільми, слайди, таблиці, муляжі, інструментарій), операційні, перев'язочні, маніпуляційні кабінети на практичних базах медичних організацій і підрозділів відповідного профілю.

Навчально-методичне забезпечення програми – навчально-методичні розробки, алгоритми обстеження пацієнтів, алгоритми надання невідкладної допомоги, медична та статистична документація.

Форми оцінки знань та критерії успішності

Поточний контроль: усне опитування, тестування, оцінювання виконання практичних навичок, оцінювання комунікативних навичок під час рольової гри, розв'язання ситуаційних клінічних завдань, оцінювання активності на занятті.

Заключний контроль: в формі іспиту - вирішення ситуаційних завдань, оцінка оволодіння практичними навичками та вміннями, співбесіда.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

- Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
 - методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі;
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
- Оцінка практичних навичок та маніпуляцій з теми заняття:
 - методи: оцінювання правильності виконання практичних навичок;
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
- Оцінювання роботи із пацієнтом з теми заняття:
 - методи: оцінювання: а) комунікативних навичок спілкування з пацієнтом, б) правильність призначення та оцінки лабораторних та інструментальних досліджень, в) дотримання алгоритму проведення диференціального діагнозу, г) обґрунтування клінічного діагнозу, д) складання плану лікування;
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
«5»	Слухач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«4»	Слухач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з

	деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«3»	Слухач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з суттєвими помилками.
«2»	Слухач не володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень.

Слухач допускається до іспиту за умови виконання вимог навчальної програми.

Критерії успішності

Критерієм успішності виконання програми навчання є висновок екзаменаційної комісії – іспит «склав». За результатами іспиту слухач отримує сертифікат встановленого зразку.

Перелік питань, що виносяться на іспит (співбесіду)

1. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження ЛОР – органів.
2. Лімфаденоїдне кільце глотки. Будова піднебінного мигдалика. Функції лимфаденоїдного глоткового кільця.
3. Стравохід: будова стінки, кровопостачання, лімфовідтік, іннервація стравоходу.
4. Гостре запалення середнього вуха. Клініка, діагностика, методи лікування.
5. Мастоїдит. Атипові форми мастоїдиту. Клініка, діагностика, методи лікування.
6. Хронічний гнійний середній отит. Різновіди ХГСО, їх основна відмінність.
7. Методи консервативного і хірургічного лікування хронічного гнійного середнього отиту.
8. Шляхи розповсюдження гнійної інфекції з порожнини вуха до порожнини черепа, та фактори, які цьому сприяють.
9. Отогенні внутрішньочерепні ускладнення. Клініка, діагностика, послідовність і тактика лікувальних заходів при ОВУ.
10. Отогенні внутрішньочерепні ускладнення. Методи консервативного і хірургічного лікування.
11. Негнійні хвороби вуха. Патогенез, клініка, діагностика, основні принципи лікування.
12. Хвороби зовнішнього носа. Клініка, діагностика, лікування.
13. Хронічний риніт. Його форми, клініка, діагностика, принципи лікування.
14. Гострі та хронічні синуси ти. Клініка, діагностика, лікування.
15. Алергічний нежить. Діагностика, методики ідентифікації алергенів. У чому полягає специфічна імунотерапія?
16. Носові кровотечі. Основні причини, клініка, діагностика, лікування.
17. Орбітальні і внутрішньочерепні ускладнення риногенного характеру. Клініка, діагностика, основні принципи лікування.
18. Гострий та хронічний фарингіт. Клініка, діагностика, методи лікування.
19. Тонзиліт. Класифікація, діаностика, диференційна діагностика, загальні принципи обстеження та лікування. Ускладнення.
20. Хронічний тонзиліт. Клінічні форми, місцеві ознаки, види декомпенсації. Методи лікування. Ускладнення.
21. Гострий та хронічний ларингіт. Клініка, діагностика, лікування.
22. Стеноз гортані. Визначення поняття, причини, стадії, принципи лікування.

23. Дифтерія ЛОР - органів. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, методи лікування.
24. Опіки стравоходу. Причини, перша допомога.
25. Інфекційні гранульоми ЛОР - органів, методи діагностики, лікування.
26. Пухлини ЛОР - органів. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, основні методи лікування.
27. Кровотечі ЛОР - органів. Клініка, діагностика, методи зупинки кровотеч.
28. Сторонні тіла ЛОР - органів. Клініка, діагностика, методи усунення сторонніх тіл.
29. Травми ЛОР – органів. Клініка, діагностика, лікування.
30. Невідкладні стани в отоларингології.

Рекомендована література

Основна:

1. Попович В.І. Сучасні стандарти лікування гострих запальних захворювань ЛОР - органів (Рекомендації). – Київ, 2019. – 80 с.
2. Євчев ФД, Пухлік СМ, Титаренко ОВ, Євчева АФ, Гаєвський ВВ. Сучасна невідкладна допомога хворим із гострими та хронічними захворюваннями ЛОР-органів та при їх ускладненнях. Одеса: Олді +; 2023. 273 с.
3. Попович ВІ, Кошель ІВ, Пухлік СМ. Запальні та незапальні захворювання верхніх дихальних шляхів : навч.-метод. посіб. для студентів, інтернів вищ. мед. навч. закл. та лікарів. Київ: ТОВ Доктор-Медіа-Груп; 2024. 176 с.
4. Науменко О.М., Васильєв В.М., Дєєва Ю.В., Безшапочний С.Б. Невідкладна допомога в оториноларингології: навчальний посібник // Всеукраїнськб спеціалізоване видавництво «Медицина». – 2019. – 144с.
5. Бабінець Л.С, Бездітко П.А., Пухлік С.М. та ін Сімейна медицина: у 3 кн.:підручник. Кн.3. Спеціальна частина. Поліпрофільність загальної лікарської практики. – к., 2017. – 680 с.
6. Мітін Ю.В., Науменко О.М., Дєєва Ю.В., Шевчук Ю.В., Островська О.О. Посібник до практичних занять з оториноларингології для викладання за кредитно-модульною системою: Навчальний посібник. – К.: ВСВ «Медицина», 2019. – 136 с.
7. Попович ВІ, Кошель ІВ, Пухлік СМ. Риніти: сучасні клінічні рекомендації. Практичні аспекти : навчальний посібник. Київ:ТОВ Доктор-Медіа-Груп; 2023. 108 с.
8. Заболотний Д.І., Мітін Ю.В., Безшапочний С.Б., Дієва Ю.В. Оториноларингологія. – К.: ВСВ «Медицина», 2017. – 460 с.
9. Мітін Ю.В., Науменко О.М., Дєєва Ю.В. Посібник до практичних занять з оториноларингології для викладання за кредитно-модульною системою: Навчальний посібник. – К.: Видавничий дім «Асканія», 2020. – 165 с.
10. Лайко А.А., Косаковський А.Л., Заболотна Д.Д., Борисенко О.М., Синяченко В.В., Тимчук С.М., Косакувська І.А., Шух Л.А., Сегал В.В., Гавриленко Ю.В. Дитяча оториноларингологія: Національний підручник. – К.: Логос, 2015. – 576 с.
11. Євчев Ф.Д. Пропедевтика захворювань ЛОР-органів та невідкладна допомога в оториноларингології.- Одеса «Астропринт», 2010.- 248 с.
12. Вказівки з воєнно-польової хірургії / за ред.. Я.Л.Заруцького, А.А.Шудрака.-К.:СПД Чалчинська Н.В.,2020.-396 с.
13. [R.Corbidge](#), [N.Steventon](#). Oxford Handbook of ENT and Head and Neck Surgery//Paperback, 2020. - 496 p.
14. Y.Mitin, Y.Deyeva, Y.Gomza, V. Didkovskiy etc. Otorhinolaryngology// Medicine, 2018. – 264p.
15. R.Probst, G.Grevers, H.Iro. Basic Otorhinolaryngology. A Step-by-Step Learning Guide//Thieme, 2021. – 430p.
16. [M. M Paparella](#). Paparella'S Otolaryngology Head & Neck Surgery (2 Volumes)// Hardcover, 2020. – 460p.
17. Pukhlik S.M., Titarenko O.V. Otorhinolaryngology// Odessa, 2018. – 172 p.

Додаткова:

1. Науменко О.М., Задорожня А.Г., Юрочко Ф.Б. Антимікробна терапія в оториноларингології// [Медкнига](#), 2016. – 104с.
2. Ургентна отоларингологія / Под ред. Науменко А.Н., Васильєва В.М., Дєєвой Ю.В./ Довідник лікаря «Ургентна оториноларингологія» - К.: ООО «Бібліотека здоров'я України», 2015. – 218 с.
3. Пухлик С.М., Титаренко О.В. Лікування сенсоневральної туговухості: Методичні рекомендації для лікарів. – Одесса, 2009. – 24 с.

4. Пухлик Б.М., Пухлик С.М., Анісимов М.В. Лікарська алергія в стоматології. – Одісса, 2010. – 112 с.
5. Заболотний Д.І., Лайко А.А., Мельников О.Ф. [та ін.]. Гіпертрофія лімфаденоїдної тканини глотки – К., Логос, 2009. – 175 с.
6. Лайко А.А., Заболотний Д.І., Гарюк Г.І. [та ін.]. Хронічний риніт. – К.: Логос, 2016. – 147 с.
7. Заболотний Д.І., Тімен Г.Е., Лайко А.А. [та ін.]. Ангіофіброма основи черепа. - К.: Логос, 2017. – 144 с.
8. Євчев Ф.Д. Злоякісні пухлини гортані. – Одеса: Астропринт, 2018. – 328 с.
9. Лайко А.А., Косаковський А.Л., Заболотна Д.Д., Борисенко О.М., Синяченко В.В., Тимчук С.М., Косакувська І.А., Шух Л.А., Сегал В.В., Гавриленко Ю.В. Дитяча оториноларингологія: Національний підручник. – К.: Логос, 2015. – 576 с.
10. Безшапочний С.Б., Гасюк Ю.А., Сменянов Е.В. Гиперплазия и воспаление глоточной миндалины.-К.: Логос, 2017. - 123 с.: іл.-Бібліогр.: с. 112-123.
11. Косаковський А.Л., Юрочко Ф.Б. Середній отит // Міні-атлас.-К.:Тов. «Біокодекс Україна», 2017.- 49 с.
12. Безшапочний С.Б., Гасюк Ю.А., Лобурець В.В. Сучасний підхід в лікуванні гострих риносинуситів. – Полтава, 2015. – 52 с.
13. Безшапочний С.Б., Гасюк Ю.А., Лобурець В.В. Клініко-морфологічні аспекти риносинуситів. – К.: ООО «Вістка», 2013. – 150 с.
14. Заболотний Д.І., Євчев Ф.Д. Діагностика та хірургічне лікування хворих з пухлинами фаринго-парафаренгіальної зони: (монографія). – Одеса: Астропринт, 2018. – 208 с.
15. Пухлик Б.М. Полінноз. – Вінниця, 2018. – 59 с.
16. Органозберігаюче лікування раку гортані, рота глотки, їх рецидивів та ускладнень (руководство) / (Р.А.Абизов и др.); под. ред.. Д.І.Заболотного и др.. – К. : ТОВ «Бібліотека «Здоров'я України», 2016. – 316 с.
17. Заболотний Д.І., Мінін Ю.В., Лайко А.А., Шух Л.А. Синдром обструктивної зупинки дихання під час сну.- К.:Логос, 2015. – 183 с.
18. Лайко А.А., Заболотний Д.І., Косаковський А.Л., Заболотна Д.Д., Гладуш Ю.І., Гавриленко Ю.В., Косаківська І.А., Шух Л.А., Дячук В.В., Біль Б.Н. Фронтит. - К.: Логос, 2015 .- 154с.
19. Лайко А.А., Заболотний Д.І., Косаковський А.Л.,Березнюк В.В., Ткаліна А.В., Заболотна Д.Д., Ткаліна А.В., Гавриленко Ю.В., Косаківська І.А., Шух Л.А., Таран М.В. Дячук В.В., Етмоїдит - К.: Логос, 2015 .- 213с.
20. [S.N.Kumar](#). Clinical Cases In Otolaryngology// Paperback, 2020. – 260p.
21. [R.Pasha](#), [J.S.Golub](#). Otolaryngology-Head and Neck Surgery : Clinical Reference Guid// Paperback, 2019. - 800 p.
22. [J. A.Seikel](#), [D.G.Drumright](#), [D.J.Hudock](#). Anatomy and Physiology for Speech, Language, and Hearing //Format Hardback, 2019. - 700 p.
23. [K.S.Helfer](#), [E.L.Bartlett](#), [A.N.Popper](#), [R.R.Fay](#). Aging and Hearing: Causes and Consequences// Hardback< 2020. – 326p.
24. [A.Al-Qahtani](#), [H.Haidar](#), [A.Larem](#). Textbook of Clinical Otolaryngology// Hardback, 2021. - 1155 p.
25. Z.Mu, [J.Fang](#). Practical Otorhinolaryngology, Head and Neck Surgery: Diagnosis and Treatment// Hardback, 2021. - 314 p.
26. [H.H.Ramadan](#), [F.M.Barooddy](#). Pediatric Rhinosinusitis// Paperback, 2020. - 300 p.
27. [P.W.Flint](#), [B.H.Haughey](#), [V.J.Lund](#), [K.T.Robbins](#), [J.R.Thomas](#), [M.M.Lesperance](#), [H.W.Francis](#). Cummings Otolaryngology: Head and Neck Surgery, 3-Volume Set// Format Hardback, 2020. - 3568 p.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Галузеві стандарти та клінічні настанови МОЗ України за спеціальністю
Отоларингологія
https://www.dec.gov.ua/cat_mtd/otorinolaringologiya/
2. Електронний сайт бібліотеки ОНМедУ - <http://libblog.odmu.edu.ua/>
3. Електронний сайт Національної наукової медичної бібліотеки України
<https://library.gov.ua/>
4. Освітній портал НМУ імені О. О. Богомольця - <https://nmuofficial.com/>
4. Наукові бази даних бібліотеки НМУ імені О. О. Богомольця –
<https://librarynmu.com/bazy-danykh>